

СТАНОВИЩЕ

**за дисертационния труд на доц. д-р Цветанка Христова Панчева
на тема „Краезнанието в България : библиографско-книговедски подход“,
представен за придобиване на научната степен „доктор на науките”
в професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки
(Книгознание, библиотекознание и библиография)**

Разработил: доц. д-р Живка Василева Радева,
област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки,
професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки
Месторабота: ВТУ ”Св. св. Кирил и Методий“, гр. Велико Търново

Настоящото становище е изготвено въз основа на документи, постъпили след предварителното обсъждане на дисертационния труд в катедра „Библиотекознание, научна информация и културна политика” към Философския факултет на СУ „Св. Климент Охридски” (заседание от 12.04.2018 г. – Протокол №5/12.04.2018 г.).

Участието ми в състава на научното жури по защита на дисертационния труд е съгласно Заповед № РД 38-239/ 19.04.2018 г. на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски”.

1. Информация за дисертанта.

Цветанка Панчева завършва висшето си образование в Университета за култура и изкуство в Санкт Петербург, Русия, специалност «Библиотекознание и библиография» (магистърска степен). В продължение на 30 години работи в Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий”, където заема ръководни длъжности, изискващи организация на сложни работни процеси, координация между различни библиотечни структури и работа в екип. Дисертантът натрупва опит в организацията и оценяването на научно-изследователската дейност с широк профил на научни изследвания и заема ръководни постове като научен секретар, зам. председател на общото събрание на учените и председател на атестационна комисия за атестиране на учените (НБКМ, СНС - БИН към ВАК).

През 1994 г. Цветанка Панчева защитава докторска дисертация на тема „Съвременно състояние и проблеми на организацията на краеведската библиотечно-библиографска дейност”. През 1999 г. получава научното звание ст. н. с. II степен (доцент) с хабилитационен труд на тема “Тенденции в развитието на научноспомогателната библиография”.

От 2014 г. след обявен конкурс е преподавател в СУ „Св. Климент Охридски” като доцент по професионално направление „Обществени комуникации и информационни науки” към катедра „Библиотекознание, научна информация и културна политика”, Философски факултет.

В периода 2009-2017 г. работи по 11 национално значими проекта. Член е на три национални и една международна научни и професионални организации.

Доц. Панчева е уважаван учен и сред най-авторитетните теоретици на краезнанието в страната. Резултатите от нейните професионални и експертни умения са представени в учебници, лекции, библиографии, студии и статии, публикувани в специализирани периодични издания и научни сборници.

2. Актуалност и значимост на избраната тема и дисертацията:

Въпросите, свързани с идентичността, попадат в изследователското поле на все повече учени и вълнуват все повече хора. Важен акцент в определянето ѝ има местната среда, физическите и духовните пространства с регионални и локални измерения, краеведските публикации. Проучването им, библиографско-книговедският подход към тях определя актуалността на избраната тема.

Значимостта на дисертацията произтича от новата културна програма на времето, която включва идентификация на културните ценности (в частност на текстовете), опазване и достъп до тях. Целта е този дял от културното наследство да се използва за нуждите на съвременния живот и като ресурс за развитие с подчертано внимание към спецификата на регионите. Трудът очертава ролята и значението на краеведската книжнина за развитието на местната общност. Анализът на спецификите в тематиката на краеведските изследвания, които произтичат от географската характеристика на регионите, дава възможност да се изтъкнат национални идеи, важни за българите в различните хронологични периоди. Актуалността на труда се предопределя от широките хронологични граници на проучването, което го превръща в надежден ориентир относно дигитализацията на краеведската книжнина и опазването ѝ с помощта на информационните технологии.

Дисертацията е актуална и с това, че подпомага развитието на краезнанието в България, а с това и съхраняването на самобитната регионална култура. С оригиналните си разсъждения и изводи тя може да бъде полезна в университетското образование (ОКС „бакалавър“, специалност „Библиотечно-информационни науки”) и в областта на книгознанието, а чрез организацията на значителен по обем фактологичен материал дава възможност да се попълнят празноти в националното библиографско отразяване на краеведската книжнина.

3. Методика на изследването.

Разглежданият труд е резултат от наблюдение, издирване, систематизация и обобщение на документални източници. Приложен е сравнителен метод на проучване на български и чуждестранни публикации, книговедски анализ и синтез. За извличане, обработка и обобщение на количествената информация, свързана с краезнанието, е използван библиографски и библиометричен подход. С оглед на краезнанието аналитично са разработени 12 заглавия на научни списания от следосвобожденския период. Резултатите от „de visu” прегледа са подложени на анализ и библиографски цитирани, с което е повишена информационната стойност на дисертацията.

4. Обща характеристика на дисертационния труд.

Представен е дисертационен труд с общ обем 347 страници, от които 320 страници основен текст, включващ увод, четири глави и заключение; с обособени *Приноси на дисертационното изследване, Библиография и Приложения*.

Структурата на труда е подчинена на единен замисъл, следващ историческото развитие на краеведските проучвания и на литературата за тях. Чрез обобщение и анализ на данните от националната библиография Цветанка Панчева прави библиографско-статистическа, топографска, тематична и видова характеристика на краеведските изследвания в съответния период, и представя спецификите на краеведските издания – автори, издателски серии, тиражи.

В първа глава на базата на авторитетен библиографски репертоар Цветанка Панчева представя обща библиографско-статистическа картина на краеведската книжнина през Възраждането. Направен е анализ на тематичната насоченост на краеведските публикации. Установени са краеведски сведения за около 760 населени места с българско население. Изследвани са важни проявления на българската култура и народопсихология с отношение към краезнанието като спомоществователството, регионалните историко-географски, статистико-демографски, етнографски, фолклористични и езикови проучвания. Разгледан е приносът на известни български книжовници за създаването и развитието на краеведска книжнина, като се осмислят мащабите на този процес и значението му за съхраняване на народната памет и националната идентичност. На анализ са подложени краеведските програми на Юрий Венелин, Георги Раковски и Марин Дринов.

Втора глава разглежда краеведската книжнина в периода на новата българска история. Изследователското поле се откроява чрез ретроспективната национална библиография на книгите, периодичните, официалните и служебните издания. На тази база Цветанка Панчева

прави извода, че след Освобождението изучаването на населените места и регионите става разпознаваем елемент от книжната ни продукция при особено голям интерес към историческата тема.

Като важни за краезнанието са отбелязани появата и развитието на местния периодичен печат; на сборници, мемоари, пътеписи и официални издания с местна насоченост; на научни и научно-популярни продължаващи издания с национален обхват, които включват публикации по регионални теми. С оглед на краезнанието е изяснен приносът на водещи в своята област български учени, посочени са и множество чуждестранни извори.

Значимо постижение на тази част от дисертационния труд е, че може да се възприема като самостоятелен информационен ресурс, приложим в работата по опазване на книжовното наследство на национално, регионално и местно равнище. Това е постигнато чрез „de visu” преглед на научни списания от следосвобожденския период с национален и регионален обхват.

Особено важен е изводът, че в този исторически период краезнанието и краеведските изследвания са мярка за местна идентичност и бележат териториите, в които живеят българи; че на практика профилират българската наука след Освобождението и се превръщат във важен аргумент за реализирането на националната кауза.

Трета глава изяснява промените в цялостната визия и в методологията на краеведските изследвания след Втората световна война под влияние на наложените партийен контрол, цензура и централизирана издателска дейност. Чрез задълбочена работа с богатата изследователска база са направени изводи за цялостното развитие на краезнанието през периода, за намесата от тоталитарен тип върху тематиката, съдържанието и жанровата характеристика на краеведската книжнина; за изкуственото приобщаване на краезнанието към историческите науки, институционалната му зависимост, съобразяване на разработваните теми с партийната идеология и идеите на пролетарския интернационализъм.

Четвърта глава представя промените в краеведската книжнина в новите условия (1990-2017 г.), произтичащи от действията на пазарната икономика, частната инициатива и свободата на словото. Чрез текущата национална библиография изследователското внимание е насочено към тенденциите, характерни за периода, включващи увеличен брой на краеведските книги, разнообразна видова и тематична насоченост; възроден интерес към традиционни още от времето на Възраждането теми; масовизиране на явлението „самиздат” и др. Анализът, който Цветанка Панчева прави на краезнанието от новото време, е сред най-значимите достижения на разглеждания труд. Той включва още :

- процесите в нашето общество, при които локалното се вплита като елемент от националното, но и като специфична част от европейското, а местната идентичност се възприема като нов аспект в краеведското изследователско поле;

- увеличени брой на научните и серийните краеведски издания, доминирането на родоведската тематика;

- прилагането на новите информационни технологии в краезнанието, които подпомагат създаването на нови печатни и електронни ресурси с местно съдържание;

- характеристика на съвременния подход към краеведската работа, който отново дава приоритет на интердисциплинарността и др.

В края на дисертацията доц. Панчева коректно отразява приносните моменти и ги категоризира като научно-теоретични и научно-приложни. Към посоченото ще добавя констатацията за безспорния информационен потенциал на труда и професионалния поглед към бъдещото на българското краезнание. База за прогнозите са развитието на информационните технологии и технологичната модернизация на институциите на паметта; еволюцията в дигитализацията и превръщането ѝ във важен фактор в процеса на опазване на културното наследство; обогатяването на изворовата база на краезнанието чрез новите комуникационни канали; постигането на изследователска и публикационна интердисциплинарност.

5. Преценка на публикациите и личния принос на дисертанта.

Публикациите на доц. д-р Цветанка Панчева са свързани с дисертационния ѝ труд и представляват неизменна част от неговата подготовка и популяризиране на тезите и идеите в него.

6. Автореферат.

Авторефератът отразява вярно и системно проблемите в дисертационния труд.

7. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати.

Препоръчвам дисертацията да бъде издадена.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ.

Дисертационният труд съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ). Представените материали показват, че доц. д-р Цветанка Христова Панчева притежава задълбочени теоретични знания

и професионални умения по научна специалност *Книгознание, библиотекознание и библиография*, като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване. Поради гореизложеното убедено давам своята положителна оценка за дисертационния труд, за автореферата, постигнатите резултати и приноси, и предлагам на уважаваното научно жури да присъди на доц. д-р Цветанка Христова Панчева научната степен **'доктор на науките'** в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки (Книгознание, библиотекознание и библиография).

07.06. 2018 г.

Изготвил становището: .....

доц. д-р Живка Василева Радева

